

אהבת ישראל במשנת רבותינו הרבנים הראשיים לישראל הגאונים הרב יעקב מאיר והרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

תחום הדעת - חינוך לחיים במשפחה, ממונה – דבורה רוזנברג

כתיבה: דבורה רוזנברג, הממונה על חינוך לחיים במשפחה בחמ"ד

שכבת גיל: תלמידים כיתות י"א- י"ב

משך זמן מומלץ: 4 שיעורים – 2 שיעורים כפולים

רציונל:

רבותינו הגאונים הראשון לציון הרב יעקב מאיר והרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, מייסדי הרבנות הראשית לישראל, שאנו מציינים השנה את שנת המאה להקמתה, פעלו כל ימיהם מתוך אהבת התורה והרצון להגדילה בישראל ומתוך אהבת ישראל – אהבת הכלל והפרט. אהבת ישראל היא אבן יסוד משמעותית ביותר בחיינו בתקופה זו, לעם ישראל בכלל ולמשפחה בפרט. אחדות העם כולו מהווה עבורנו ערך עליון כמו גם לכידותה של המשפחה בימים של שלום ושגרה ובעתות משבר כמו בתקופה האחרונה בהתמודדות עם נגיף הקורונה. לימוד מצוות אהבת ישראל ואהבת המשפחה עשוי לסייע לכולנו ללכד את היחידים בעם ובמשפחה ולחזקם.

אוכלוסיית היעד:

יחידה זו יכולה להשתלב עם ההכנות הלימודיות והחוויות שנגשות בשנים אלו לקראת יציאה להתנדבות עם כלל ישראל, לשירות ולהקמת משפחה בשלבים מאוחרים יותר של החיים. כמו כן היחידה מתאימה לתלמידי כיתות יא-יב שכן בשנים אלו מתעוררת השאיפה להגדרת הזהות, להתבוננות תורנית פנימית תוך אישית תוך הושטת מבט החוצה כלפי קבוצת השווים, בני המשפחה והחברה בישראל. על שייכותם לעולם התורני הלימודי והמעשי.

מעבר לכך, יחידת לימוד זו מתקשרת לשתי תוכניות הלימודים בחינוך לחיים במשפחה בחמ"ד: התוכנית **המשפחה הדתית – חינוך להתמודדות בעולם משתנה** וכן התוכנית החדשה המותאמת במיוחד לבנים – **בית ומשפחה – התמודדות בעולם משתנה**. היחידה מתאימה לשער הראשון "התבגרות" ולשער השלישי – 'לקראת הקמת משפחה' בשתי התוכניות. נוסף על כך, יחידה זו מתקשרת גם לנושאי יחידת הבגרות בתושב"ע 'בית, חינוך ומשפחה'.

מטרות:

בתחום התוכן

- התלמידים יכירו את דמויותיהם של הרבנים הרב אברהם יצחק הכהן קוק והרב יעקב מאיר זצ"ל דרך משנתם וכתביהם.
- התלמידים ילמדו על קיום מצוות אהבת ישראל בכלל והמשפחה בפרט מתוך התבוננות **בכמה מכתביהם של הרבנים הרב קוק והרב מאיר זצ"ל**.

בתחום המיומנויות

- התלמידים יתמודדו עם טקסטים ייחודיים בסגנון ובלשון המאפיינים את התקופה בה חיו הרבנים הראשיים. התלמידים יפתחו מיומנויות קריאה וניתוח טקסטים כחלק בלתי נפרד מתפיסת חיים הוליסטית.

בתחום הערכים

- התלמידים יפנימו ויבחנו את ערכי קיום מצוות אהבת ישראל בהקשר של עם ישראל כולו וביחידים המהווים את העם במסגרת המשפחה "לבית אבותם", כפי שמשקף בכתביהם של הרבנים הרב קוק והרב מאיר זצ"ל מתוך חיבור לתורה ולחיים.

משאבי למידה:

- קטעי מקורות ואמרות + שאלות ותשובות (נספח 1)
- המאמר בשלמותו – (נספח 2)

הכנות לשיעורים:

1. לדאוג למקורן.
2. לצלם את הכרטיסיות (נספח 1) כמספר קבוצות הלימוד.
3. לעבור וללמוד את המאמר עליו מבוסס השיעור (נספח 2).
4. ללמוד חומר רקע על דמויות החמ"ד, למשל פרק **קורות חיים** בשער המאמרים של חוברת דיגיטלית ז.

מושגים מרכזיים שיילמדו בשיעור:

- גדולי ישראל
- לימוד סוגיות אקטואליות מתוך מקורות בתורה ובדברי חז"ל.
- אהבת ישראל כחלק מעבודת ה'
- אהבת ישראל למעשה
- היחס הנכון בין אדם לחברו

- היחס הראוי בין איש לאשתו
- הדדיות הקשר בין איש ואישה

מבנה השיעור:

- שלב א – במליאה – הכרות עם מוסד הרבנות הראשית
- שלב ב – הכרות עם הרבנים הראשיים הראשונים
- שלב ג - עבודה בקבוצות על חלקי המאמר (נספח 1)
- שלב ד – איסוף ודיון במליאה
- שלב ה - סיכום

מפגך פסיכז'ר

שלב א – המליאה – פכלול לם מוסד הרבנות הראשית

המורה תקרין את הסרטון "זכנו לגדל" ואת הסרטון "100 שנים לרבנות הראשית" או כסיכום ליחידה. לאחר הצפייה בסרטונים נקיים סיעור מוחין סביב הנושא: **100 שנים לרבנות הראשית** וננהל שיחה בעקבות השאלות:

1. מה אנו יודעים על הרבנות הראשית? מה חשיבותה?
2. מי היו הרבנים הראשיים לישראל?
3. מהם תפקידיהם?
4. מהי תרומתם למדינת ישראל? באלו תחומים עסקו?

שלב ב – פכלול לם הרבנים הראשיים הראשונים

המורה יפתח/תפתח בשאלות:

- מה ידוע לכם על הרב יצחק הכהן קוק זצ"ל?
- מה ידוע לכם על הרב יעקב מאיר זצ"ל?

המורה תקרין סרטונים על הרב אברהם יצחק הכהן קוק והרב יעקב מאיר זצ"ל/תספר על עיקרי תודות חייהם לפי הכתוב בפרק המאמרים בחוברת דיגיטלית זו. לאחר הצפייה /התיאור המורה ידון/תדון עם התלמידים/ות ויסכם/ תסכם את הנקודות הייחודיות של כל אחד מגדולי ישראל אלו.

שאלה ג' - קבוצה בקבוצה על חוקי המאמר (נספח 1)

- המורה יפתח/ תפתח בדברי רקע:

- המורה יחלק/תחלק את הכיתה למספר קבוצות בכל קבוצה כ-4-5 תלמידים. המורה יחלק/תחלק לכל קבוצה את המקורות לנושא: **(נספח 1)** ותבקש לסכם 3 תובנות מהנלמד.

שאלה ד' - איסוף דיון במחיצה

המורה יבקש/תבקש מהתלמידים/ות לדווח מה למדו בקבוצה. המורה ירחיב/תרחיב את הידע של התלמידים/ות בנושא על פי הנאמר ויסכם/תסכם את עיקרי הדברים שעלו בקבוצה.

שאלה ה' - סיום

לסיום ניתן לשאול את התלמידים/ות מה למדו ומה התחדש להם/ן בשיעורים אלו.

נספחים

נספח 1 המאמר המחולק + שאלות נלוות לכל קטע

אהבת ישראל במשנת רבותינו הרבנים הראשיים לישראל הגאונים - הרב יעקב מאיר והרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

קטע 1

רבותינו הגאונים הראשון לציון הרב יעקב מאיר והרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, מייסדי הרבנות הראשית לישראל, שאנו מציינים השנה את שנת המאה להקמתה, פעלו כל ימיהם מתוך אהבת התורה והרצון להגדילה בישראל ומתוך אהבת ישראל – אהבת הכלל והפרט.

בדבריו בעת שיבתו על כס הרבנות הראשית לישראל אמר הרב יעקב מאיר זצ"ל:

"ידע ידעתי את צרכי עמנו בארצנו, בימינו ובזמננו, על כן הקדש אקדיש את כוחותי וכישרונותי שחנני אלוקים בהם להבטחת מצב עדתנו האומללה, להיות למליץ טוב בין עם ישראל ובין הממשלה למען ידע כל עמנו ליהנות מהזכויות שזכתהו בהן, וקרן ישראל יורם פה בכבוד. השתדל אשתדל להנהיג סדרים נכונים וישרים בכל עסקי וענייני הקהלה למען ינהג הכול על פי הצדק היושר והחוק. ...עשה אעשה כל אשר ביכולתי להיטיב את מצב החכמים, העניים, היתומים והאלמנות, אשפט את משפטם, אריב את ריבם נגד מי שתקיף מהם, ואביא לכולם הרוחה. היטב איטיב את חנוך בני הנעורים, על ידי סדרים ומשטרים טובים בתלמודי התורה עד הביאי אותו למדרגה כזו שממנו ייצאו תלמידים מורי הוראה בישראל ויהיו לתפארת לעדת הספרדים בירושלים... בקצרה, את כל כישרונותי, את כל כוחותי ואת חיי אקדיש לטובת עדתי. עד יומי האחרון אעבד להרמת קרן עדתי, להטבת מצבה בחומר וברוח, ועדתנו תשוב לפרוח ולשגשג כמקדם וה' ישפת שלום...".

כך גם הייתה הנהגתו של הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, הראי"ה, שאהבתו לכל הייתה מן המפורסמות והנהגתו העמוותנית לכל, אפילו למתנגדיו, מפורסמת עד ימינו. בספר מידות הראיה, ערך אהבה, כותב הרב קוק: "אהבה צריכה להיות מלאה בלב לכל" ועוד מוסיף הרב קוק שם "אהבת הבריות צריכה להיות חיה בלב ובנשמה, אהבת כל האדם ביחוד. ואהבת כל העמים כולם, חפץ עליונים ותקומתם הרוחנית והחמרית" במדרש לקח טוב על שיר השירים נאמר: "צִאִי לִי בְּעֵקְבֵי הַצֹּאן וְרַעִי אֶת גְּדִיתִיךְ עַל מְשָׁכְנוֹת הָרְעִים" – "כלומר לבי לך בדרך האבות, כשם שאברהם יצחק ויעקב בטחו בי ולא עזבתים ולא נטשתים...עשי מעשיהם ותושעני...בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך - לאחר שתלכי בדרכיהם ותראי שביליהם שדרכו הצדיקים ותעשי כמעשיהם ותרעי את בניך, על משכנות הרועים - בבתי כנסיות ובבתי מדרשות". אף אנו נצא בדרכם ונלמד מדבריהם של הרב קוק והרב מאיר זצ"ל ומדברי רבותינו על ערכה של "אהבת ישראל".

בספר אורות, חלק אורות ישראל, פרק ד פסקה א מלמדנו הרב קוק ש"אהבת ישראל והעבודה של הסניגוריא על הכלל ועל הפרטים איננה רק עבודה הרגשית לבדה, כי אם מקצוע גדול בתורה, וחכמה עמוקה ורחבה, רבת הענפים, שכולם צומחים ויונקים מלשד טל אור תורת חסד". כלומר, שמצוות "ואהבת לרעך כמוך" שהיא היסוד של מצוות אהבת ישראל, אינה רק ציווי ריגשי או תוצאה טבעית של אהבה לאומית שאדם חש לבני עמו, אלא זוהי מצווה שיש להעמיק ולהבין את שורשיה, על מנת שנוכל באמת להבין כיצד אפשר לקיים את הציווי ולהבין באמת מהו ערכו של עם ישראל בכלל ושל כל יהודי בפרט.

בדרשה שנשא הרב יעקב מאיר זצ"ל בבית חולים "משגב לדך" הוא העלה על נס את חשיבות אהבת ישראל ואת מעלת האחדות. ואלו דבריו בעניין 'אהבת ישראל':

"מלמד כי קיום בחיים הוא דווקא ע"י התדבקות איש ברעהו אין אדם מת אלא מתוך הפירוד. ואין אדם בא לעולם אלא על ידי האחדות ... המיתה באה להם על ידי שהקדוש ברוך הוא שולח בגוף האדם את המחלה ללחום ולריב את הטבע, וכל ימי החולי לוחמים ומתקוטטים זה את זה, עד כי על ידי המחלוקת נחלש כוח הטבע וגורמת פירוד ביסודות האדם, ומתוך זה הוא מת. הנה האדם נוצר על ידי הזכר ונקבה שמזדווגים יחד באהבה וחיבה בגוף אחד. וזה אחד מפלאי ה', שהיה יכול לברוא את כל בני האדם יחד מן האדמה, ולא עשה כן. להראות, כי קיום החיים הוא דווקא על ידי התדבקות ואחיזה איש ברעהו".

(דרוש בבית החולים משגב לדך, מופיע בתוך: צבי זוהר, 'אחדות היא חיים, פירוד הוא מוות', פעמים 142, עמ' 67, יד בן צבי, י-ם, תשע"ה)

שאלות

1. מה המסר המרכזי המשותף לדברי הרב יעקב מאיר והרב קוק?
2. "אהבת ישראל והעבודה של הסניגוריא על הכלל ועל הפרטים איננה רק עבודה הרגשית לבדה, כי אם מקצוע גדול בתורה, וחכמה עמוקה ורחבה, רבת הענפים, שכולם צומחים ויונקים מלשד טל אור תורת חסד" (הרב קוק זצ"ל). מדוע לדעתך צריכה מצוות אהבת ישראל העמקה מיוחדת?
3. "מלמד כי קיום בחיים הוא דווקא ע"י התדבקות איש ברעהו אין אדם מת אלא מתוך הפירוד. ואין אדם בא לעולם אלא על ידי האחדות" (הרב יעקב מאיר). מהי כוונת הרב יעקב מאיר בדבריו אלו?
4. כיצד קשורים דבריו של הרב מאיר לחיים שלנו במשפחתה הפרטית שלנו?
5. מצאו משפט שמדבר אליכם במיוחד מתוך דברי הרבנים ושתפו את החבר/ החברה מדוע בחרתם דווקא בו.

אהבת ישראל במשנת רבותינו

הרב יעקב מאיר והרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

קטע 2

המצווה שמדריכה אותנו ל"אהבת ישראל" היא מצוות "ואהבת לרעך כמוך". נפתח בעיסוק במצווה זו ומתוכם נחזור לדברי הרב קוק והרב יעקב מאיר ונבחן את התוספת המיוחדת שעולה מדבריהם.

מפורסמים דברי ר' עקיבא על הפסוק "ואהבת לרעך כמוך" "אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה" (תלמוד ירושלמי מסכת נדרים פרק ט). דבריו של רבי עקיבא מלמדים אותנו שמצוות "ואהבת לרעך כמוך" מהווה כלל ועיקרון מאוד חשוב ביהדות ובמצוות. מדוע מצווה זו מהווה "כלל גדול בתורה"?

בספר "עיקר שפתי חכמים" מסביר שמכיוון שמשמעות מצוות "ואהבת לרעך כמוך" היא שלא לשנוא ולא לפגוע בשום אדם מישראל, אם כן מצווה זו כוללת את כל הצווים שבין אדם לחברו.

גם בספר החינוך מפרט את פרטי המצווה ומבאר שאדם שיאהב את חברו לא יגנוב, לא ינאף, לא יסיג גבול וכדומה וממילא נכללות כל המצוות שבין אדם לחברו במצווה זו, וזו לשונו במצווה רמג:

"לאהוב כל אחד מישראל אהבת נפש, כלומר שנחמול על ישראל ועל ממונו כמו שאדם חומל על עצמו וממונו, שנאמר ואהבת לרעך כמוך... ואמרו בספרי, אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה, כלומר שהרבה מצוות שבתורה תלויין בכך, שהאהב חבירו כנפשו לא יגנוב ממונו ולא ינאף את אשתו ולא יונהו בממונו ולא בדברים ולא יסיג גבולו

ולא יזיק לו בשום צד. וכן כמה מצוות אחרות תלויות בזה, ידוע הדבר לכל בן דעת... שכלל הכל הוא שיתנהג האדם עם חבריו כמו שיתנהג עם עצמו, לשמור ממונו ולהרחיק ממנו כל נזק, ואם יספר עליו דברים יספרם לשבח ויחוס על כבודו ולא יתכבד בקלונו...ועובר עליה ולא נזהר בממון חבריו לשומרו, וכל שכן אם הזיק אותו בממון או צערו בשום דבר לדעת, ביטל עשה זה".

הרמב"ן בפירושו על הפסוק מקשה כיצד אפשר לאהוב את חברך כמוך, הרי נפש האדם תמאן לזה? ועוד, שרבי עקיבא עצמו לימד אותנו ש"חייך קודמין לחיי חברך"?! אלא הכוונה במצווה איננה שיאהב את חברו אלא לחברו. כלומר, כתוב בתורה: "ואהבת לרעך כמוך" ולא "ואהבת את חברך כמוך". מדויק הלשון לומד הרמב"ן שהמצווה מכוונת יותר לפן המעשי ופחות לאהבה הרגשית. הכוונה היא שהאדם צריך לאהוב ולחפץ שלחברו יהיה טוב, שיהיה לו עושר, כבוד, חוכמה ולעזור לא בכך בלי לצמצם בטוב שמושפע על חברו, לא לקנא בו ולא לרצות שיהיה לו פחות ממך. על האדם מוטל להשתדל שלחברו יהיה טוב כפי מידת האפשר בלי פחיתות וקנאה. אהבה מתוך רצון אמיתי שיהיה לחבר רק טוב. וזו לשון הרמב"ן:

"וטעם ואהבת לרעך כמוך - הפלגה, כי לא יקבל לב האדם שיאהוב את חברו כאהבתו את נפשו, ועוד שכבר בא רבי עקיבא ולמד חייך קודמין לחיי חבריך. אלא מצות התורה שיאהב חברו בכל ענין כאשר יאהב את נפשו בכל הטוב. ויתכן בעבור שלא אמר "ואהבת את רעך כמוך", והשווה אותם במילת "לרעך", וכן ואהבת לו כמוך (פסוק לד) דגר, שיהיה פירושו להשוות אהבת שניהם בדעתו, כי פעמים שיאהב אדם את רעהו בדברים ידועים להטיבו בעושר ולא בחכמה וכיוצא בזה, ואם יהיה אוהבו בכל יחפץ שיזכה רעהו אהוב לו בעושר ובנכסים וכבוד ובדעת ובחכמה, ולא שישווה אליו אבל יהיה חפץ בלבו לעולם שיהיה הוא יותר ממנו בכל טובה, ויצווה הכתוב שלא תהיה פחיתות הקנאה הזאת בלבו, אבל יאהב ברבות הטובה לחברו כאשר אדם עושה לנפשו ולא ייתן שיעורין באהבה".

בעל הטורים הולך בכיוון דומה לדבריו של הרמב"ן ואומר שלאהוב את חברך זה לשון הפלגה. הכוונה של התורה היא שהאדם ירצה שיהיה לחברו כל טוב בנפש, בכבוד, בנכסים ובחוכמה וגם מדייק בלשון הכתוב "ואהבת לרעך" ולא "את רעך" שהכוונה של התורה שלא שיאהב את עצם חברו, את גופו ממש אלא "לרעך", שירצה שיבוא טוב לחברו.

דברים אלו מתחברים לדברי הלל הזקן במסכת שבת דף לא עמוד א שאמר לגוי שבא להתגייר על רגל אחת שיסוד התורה הוא לקיים את הכלל: "דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה ואיך פירושה הוא זיל גמור". הלל פירש את מצוות "ואהבת לרעך כמוך" על דרך השלילה ולא כלשון התורה שדיברה בדרך החיוב. בנוסף במקום ציווי "ואהבת את רעך כמוך" שמכוון לרגש ולנפש - לאהוב את חברך כמוך, פירש הלל את המצווה כהוראה מעשית - לרצות שיהיה לחברך טוב ולא לעשות לרעך מה ששנוא עלייך.

הנצי"ב בפירושו "העמק דבר" על התורה גם כן מסביר את המצווה בכיוון מעשי, ומוסיף שכך נראה מסמיכות הציווי לאמור בתחילת הפסוק. בתחילת הפסוק נצטוונו באיסורי "לא תיקום ולא תיטור", ובהמשך הפסוק מופיע הציווי "ואהבת לרעך כמוך". הנצי"ב מסביר שהדבר בא ללמדנו שכשם שאדם לא רוצה שחברו ינקום בו אחרי שעשה לו משהו רע, כך גם עליו מוטל שלא ינקום ולא תיטור לחברו. כלומר מצוות ואהבת לרעך כמוך, מורה לנו שמה ששנוא עלייך - אל תעשה לחברך ומה שאתה היית רוצה שיעשה חברך בשבילך, תעשה גם בשביל חברך וזו לשון הנצי"ב: "ואהבת לרעך כמוך. אי אפשר לפרש כמשמעו כיזוע דחייך קודם לחיי חבריך (ב"מ סב, א)... והדבר מובן שלא יסכל האדם שחברו יאהבהו כמו נפש עצמו אלא בגדר הראוי לפי הקירבה ודרך ארץ. באותו אופן עליך לאהוב בני אדם. ולפי זה הפירוש קאי בסמיכות לאזהרה הקודמת, שכמו שאתה חפץ אם עשית רעה לאדם שלא ינקום ממך אלא יעבור על פשעך, כך תנהג עם רעך".

שאלות

1. הסבר מה מחייבת מצוות "ואהבת לרעך כמוך" לפי המפרשים השונים.
2. מהו הדיוק שמדייק בעל הטורים בלשון הכתוב "ואהבת לרעך כמוך"?
3. רשמו שלוש עצות טובות לחבר/ה כיצד לקיים את המצווה על פי דברי בעל הטורים.
4. כיצד את/ אתה מקיים/ת או שואף לקיים את מצוות 'ואהבת לרעך כמוך' באופן מעשי בחיי היומיום שלך?
4. כיצד ניתן לקיימה ביחסים שבין אישה ובעלה או איש ורעייתו?

אהבת ישראל במשנת רבותינו

הרב יעקב מאיר והרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

קטע 3

לעומת פירושים אלו, נראה מדברי הרמב"ם שהוא מפרש שכוונת המצווה היא ממש כפשוטה ועל האדם מוטלת החובה לאהוב את חברו ממש כמו שהוא אוהב את עצמו, בנוסף לחובה המעשית. אלו דבריו בספר המצוות- מצוות עשה ר"ו:

"והמצווה הר"ו היא שצונו לאהוב קצתנו את קצתנו כמו שנאהב עצמנו ושתהיה חמלתי ואהבתי לאחי כחמלתי ואהבתי לעצמי בממונו ובגופו וכל מה שיהיה ברשותו או ירצה אותו וכל מה שארצה לעצמי ארצה לו כמוהו וכל מה שאשנא לעצמי או למי שידבק בי אשנא לו כמוהו. והוא אמרו יתעלה ואהבת לרעך כמוך" כך נראה גם מדברי בהלכות דעות פרק ו' הלכה ג':

"מצווה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו שנאמר ואהבת לרעך כמוך, לפיכך צריך לספר בשבחו ולחוס על ממונו כאשר הוא חס על ממון עצמו ורוצה בכבוד עצמו, והמתכבד בקלון חברו אין לו חלק לעולם הבא"

שאלות

- 1) מה החידוש העולה מדברי הרמב"ם ביחס למצוות 'ואהבת לרעך כמוך'?
- 2) מהו המסר המרכזי הנלמד מן המצווה?

אהבת ישראל במשנת רבותינו הרב יעקב מאיר והרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

קטע 4

ביחס לטעמי המצווה נאמרו מספר הסברים. בספר החינוך מבאר שטעם המצווה הוא שעל ידי שנהגב ונתייחס בכבוד ובטוב אחד לשני, יהיה שלום בין הבריות. וזו לשונו: "המצווה ידוע, כי כמו שיעשה הוא בחבירו כן יעשה חבירו בו, ובזה יהיה שלום בין הבריות". הסבר זה מתאים לשיטה שהמצווה היא מעשית, ועל ידי שנעשה מעשים של "ואהבת לרעך כמוך" יהיה שלום וטוב בין הבריות.

הרש"ר הירש מסביר שטעם המצווה איננו רק בשביל שנחיה חיים טובים ונוחים. זה אינה מצווה מוסרית אנושית שהאדם יעשה טוב לאחרים וכך גם אחרים יחזירו לו טובה, כיוון שהסבר כזה לא מתייחס למצווה כציווי הנובע ממוסר אלוקי. בנוסף בהסבר זה ישנו מימד אגואיסטי, שהאדם עושה טוב לאחרים רק כדי שיהיה לו טוב ונוח. הרש"ר הירש מבאר בדרך אחרת את טעם המצווה. הרש"ר מדייק מהלשון שבסוף הפסוק - "אני ה' שכשם שעל האדם לדאוג לממונו, חוכמתו וכבודו מכיוון שהאדם הגיע לעולם על מנת למלא את חובתו בעולם ואת היעוד האלוקי שבשבילו ירד לעולם, מכיוון שהאדם הוא בעל "צלם אלוקים". מאותה סיבה צריך האדם לרצות בשלום חברו ולדאוג לטובת חברו כי הרי גם חברו, בדיוק כמותו, בא לעולם בשביל שליחות אלוקית ועל מנת למלא יעוד וגם הוא נברא בצלם אלוקים כמוהו - "אדם שלם מבחינה רוחנית ומוסרית לא יבדיל בין שלום רעהו לבין שלום עצמו; כי הסיבה המביאתהו לדרוש את שלום עצמו - היא גם המביאתהו לדרוש את שלום רעהו. כי גם אהבתו את עצמו איננה אלא הכרת חובה; הוא רואה בעצמו רק את יציר כפיו של ה'; וה' הפקיד את צלמו בידיו; ועליו להביא אותו לאותה שלמות גופנית, רוחנית ומוסרית, שה' הועיד לו כרצונו; למען אותה שלמות ה' הביאו לחיי חלדו ונתן לו הוראות בתורתו. ומתוך אותה הכרת חובה הוא אוהב את שלום רעהו; הוא אוהב בו את יציר כפיו של ה', שנברא כמוהו בצלם אלוהים; ובאהבתו לבריות הוא מבטא את אהבתו למקום: "אוהב את המקום ואוהב את הבריות" (אבות ו, א).

טעם נוסף מביא הנצי"ב בפירושו "העמק דבר". הנצי"ב מתייחס לתחילת הפסוק שבו נאמר איסור "לא תיקום ולא תיטור" ומפרש שמצוות "ואהבת לרעך כמוך" היא המשך של תחילת הפסוק. כלומר, גם אם חברך לא נהג כראוי ונקם בך או נטר לך, עליך להמשיך להתייחס לחברך באהבה ובצורה חיובית. הנצי"ב מביא משל של שוחט שבטעות יד אחת לא נזהרה ופגעה ביד השנייה, האם בגלל זה היד שנפגעה תיפגע חזרה ביד שפגעה בה? וודאי שלא, הרי זהו גוף אחד. כך גם עם ישראל, אדם שפוגע בחבירו ודאי לא נוהג בדרך ראויה, אך מוטל על חבירו שלא יחזיר לו האותה מטבע, כיוון שעם ישראל הוא כמו נפש אחת. לכן לאהוב את רעך כמוך, הרי זה ממש כמו לאהוב את עצמך כי כל עם ישראל הם כמו נפש אחת ואלו דבריו:

"ומלשון הירושלמי למדתי פירוש אחר להסמיכות. וז"ל הירושלמי (נדרים פ"ט ה"ד) כתיב לא תקום ולא תיטור את בני עמך האין עבידא? הוי מקטע קופר ומחת סכינא לידיה תחזור ותמחי לידיה ואהבת לרעך כמוך ר"ע אומר זה כלל גדול בתורה. פירוש שהנקימה בחבירו דומה לאדם שמחתך בשר ולא נזהר היד שאוחז הסכין והכה בסכיני על ידו השנית אם תעלה על הדעת לחזור ולהכות את היד החותך ולנקום בה?! כך ואהבת לרעך כמוך אחר לא תקום וגו' שאף על פי שחיי עצמו וטובתו קודם לשל חבירו, מכל מקום הרי הוא כמו האדם בעצמו שאף על פי שאין ראוי לאיזה אבר להכות אבר השני מכל מקום אם כבר הכה, אין לנקום מהאבר המכה, כך אין לנקום מחבירו אחר שכבר הזיק אותך, והרי הוא כמוך שכל ישראל נפש אחת".

בכיוון דומה מפרש ה"אור החיים" את הפסוק. ה"אור החיים" פירש על פי הזהר הקדוש שכל נשמות ישראל הם ענפים ופרטים של שם ה' וכאשר הם מתחברים שם ה' מתחבר וכשהם מפורדים שם ה' כביכול נפרד. לכן הצטוונו

"ואהבת לרעך כמוך אני ה'" כשאנו מתחברים ומתאחדים עם עמ"י, שם ה' מתאחד – " ונתן טעם לדבר אני ה', פירוש על דרך אומרם (זוהר ח"ג טז) שבאמצעות יחוד הלבבות מתייחד שמו יתברך להיות שכנסת ישראל הם ענפי שם הוי"ה ב"ה דכתיב (דברים לב) כי חלק ה' עמו".

ביתר הרחבה מבאר בעל ספר ה"תניא" שבאמת עלינו לאהוב את חברנו במובן המלא "כמוך", אך כיצד ניתן להגיע לכך? מסביר בעל "התניא" שהדברים שגורמים לנו להתרחק זה מזה ולראות את עצמנו כנפרדים מחברינו הם דברים חומריים והפירוד הגופני בין אדם לאדם, אך אדם שיתבונן על חברו מעבר לגופניות ויחיה את הנשמה כעיקר ואת הגוף כטפל לה, יתייחס לנשמה של חברו ובמילא יאהב אותו ויכבד אותו מאוד, כי יכול להיות שמצד נשמתו הוא גדול מאוד ולא כפי שהוא שנראה כלפי חוץ, בנגלה. בעל "התניא" מוסיף שלמעלה מכך מצד נשמותינו, כל נפשות ישראל הן בעצם "נפש אחת בגופים מחולקים", לכן הנשמות שלנו ונשמות חברינו מתאימות כאחים ממש, לכן כדי לאהוב את חברינו לא נצטרך להתאמץ ולאהוב מישהו חיצוני אלא לאהוב מישהו ממני, חלק מהנשמה שלי. ואלו דבריו החשובים והיסודיים בליקוטי אמרים פרק לב:

"הרי זו דרך ישרה וקלה לבא לידי קיום מצות ואהבת לרעך כמוך לכל נפש מישראל למגדול ועד קטן. כי מאחר שגופו נמאס ומתועב אצלו והנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן באלקי' חיים. בשגם שכולן מתאימות ואב א' לכולנה ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם בה' אחד רק שהגופים מחולקי'. ולכן העושי' גופם עיקר ונפשם טפלה אי אפשר להיות אהבה ואחוה אמיתית ביניהם אלא התלויה בדבר לבדה".

שאלות

1. מהם הטעמים השונים של המצווה על פי המקורות שקראתם?
2. מה המשותף לטעמים אלו?
3. כיצד לפי בעל "התניא" ניתן להגיע לאהבת ישראל? ומה מעכב את קיומה?
4. כיצד נוכל לקיים מצווה זו כלפי הסובבים אותנו: בני משפחה, חברים ושכנים?

אהבת ישראל במשנת רבותינו

הרב יעקב מאיר והרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

קטע 5

רבי שמעון יהודה הכהן שקופ זצ"ל בהקדמתו לספר "שערי יושר" מסביר כיצד ניתן להגיע לאהבת חברך כמוך. רבי שמעון שקופ מבאר שתכלית חייו היא ללכת בדרכי ה' ולהידמות לו, וכשם שה' משפיע טובה לכל, כך גם עלינו מוטל להשפיע טובה לכל כמה שיותר. מצד שני האדם חייב לדאוג לעצמו וגם איננו יכול שלא להתייחס בהעדפה לעצמו, הרי זהו טיבעו. לכן מדריך רבי שמעון שקופ את האדם ללכת בדרך מדורגת. הוא מסביר שהאדם לא צריך לעקור את אהבת עצמו, אלא להרחיב ולהגדיל את ה"אני" שלו. בשלב הילדות האדם מזהה את ה"אני" שלו רק מצד צרכיו החומריים, אך לאט הוא מרחיב את המעגל וכלל בעצמו גם את צרכיו הרוחניים והנפשיים. בהמשך חייו של האדם מוטל עליו להגדיל את ה"אני" שלו ולכלול בו גם את משפחתו. אדם שהולך בדרך התורה יוסיף למעגל ה"אני" שלו את כל עם ישראל, מכיוון שיבין שהוא כאיבר בתוך הגוף הגדול של כלל ישראל. מתוך כך יוכל האדם באמת להגיע לאהבת "חברך כמוך". למעלה מכך הוא האדם המרחיב את מעגל אישיותו לעולם כולו ולכל הבריות ואף למעלה מכך, לעולמות עליונים. באופן זה הוא יוכל להתמסר כל חייו למען הכלל, ללא שיחוש צמצום בעצמו, כי יבין שכל פרט הוא חלק מהכלל והכלל כולל בתוכו את הפרטים. ואלו עיקרי דבריו:

"כל יסוד ושורש מגמת תכלית חייו, שיהיו כל עבודתו ועמלנו תמיד מוקדשים לטובת הכלל, שלא נשתמש בשום מעשה ותנועה, הנאה ותענוג שלא יהיה בזה איזה ענין לטובת זולתנו..."

אמנם אם יאמר האדם להכניע את טבעו להגיע למדה יתירה עד שלא יהיה בנפשו שום מחשבה ושאיפה להיטיב לעצמו, וכל שאיפותיו יהיו רק להיטיב לאחרים, ובאופן כזה תהיה שאיפתו להגיע לקדושת הבורא יתברך... אבל מה שרוצה מאתנו אינו באופן זה, שהרי הורה לנו רבי עקיבא חייך קודמים, וגם רמזו לנו לפרש את המקרא "ואהבת לרעך כמוך" בדרך שלילי מאי דעלך סני, לחברך לא תעביד, אבל בדרך חיובי ראוי לאדם להקדים את טובת עצמו. ועוד יש מקום שביסוד בריאת אדם נטע הבורא יתברך בו תשוקת אהבת עצמו במידה גדולה מאד, והנה אם בהשקפה ראשונה רגשי אהבת עצמו ורגשי אהבת זולתו, הם כצרות זו לזו, אבל עלינו להשתדל להעמיק בזה למצוא הסגולה המאחדת אותם אחרי כי שניהם דורש ה' מאתנו, וסגולה זו היא שיתברר ויתאמת אצל האדם איכותו של ה"אני" שלו, כי בזה יומד מעלת כל האדם לפי מדרגתו, האיש הגס והשפל כל "אני" שלו מצומצם רק בחמרו וגופו, למעלה ממנו מי שמרגיש ש"אני" שלו הוא מורכב מגוף ונפש, ולמעלה מזה מי שמכניס לה"אני" שלו בני ביתו ומשפחתו, והאיש ההולך על פי דרכי התורה, ה"אני" שלו כולל את כל עם ישראל, שבאמת כל איש ישראל הוא רק כאבר מגוף האומה הישראלית. ועוד יש בזה מעלות של איש השלם ראוי להשריש בנפשו להרגיש שכל העולמות כולם הוא ה"אני" שלו, והוא בעצמו רק כאבר קטן בתוך הבריאה כולה, ואז גם רגש אהבת עצמו עוזר לו לאהוב את כל עם ישראל, ואת כל הבריאה כולה...היינו שראוי לכל אדם להתאמץ לדאוג תמיד בעד עצמו, אבל עם זה יתאמץ להבין שאני לעצמי מה אני, שאם יצמצם את ה"אני" שלו בחוג צר כפי מראית עין, אז "אני" זה מה הוא, הבל הוא וכאין נחשב, אבל אם תהיה הרגשתו מאומתת, שכללות הבריאה הוא האדם הגדול והוא ג"כ כאבר קטן בגוף הגדול הזה, אז רם ונשא גם ערכו הוא, שבמכונה גדולה גם מסמר היותר קטן אם רק משמש כלום להמכונה, הוא דבר חשוב מאד, שהכלל בנוי מפרטים ואין בכלל אלא מה שבפרט. וכן ראוי להתבונן על כל מתנות שמים מטל שמים ומשמני הארץ שהם נתונים לכלל ישראל כולו, והתחלקותם להיחידים הוא רק בתור גזרות, ע"י שיחלקם לנצרכים, לכל אחד כחלק הראוי לו, וליטול לעצמו כפי חלקו הראוי לו."

דבריו של רבי שמעון שקופ מדריכים אותנו גם בהקשר של בניית קשר של אהבה וחיבור משפחתי בין אדם לרעייתו ובין אישה לבעלה ובין ההורים לילדיהם. על בני הזוג מוטלת עבודה של הרחבת האישיות, קניית מבט ומיזות כלליות שמרחיבות את האישיות ואת המחשבות מ"אני" ל"אנחנו" ומחשיבה של הגדה עצמית הכוללת רק את היחד לחשיבה הכוללת גם את בן הזוג והילדים. ע"י כך יכול אדם לקנות באמת את השלמות של "ודבק באשתו והיו לבשר אחד".

אחת מהנקודות המרכזיות של מצוות אהבת ישראל היא האהבה שצריכה לשרור בין איש לאשתו. בגמרא במסכת קידושין נאמר "אמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיקדש את האישה עד שיראנה שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו ורחמנא אמר ואהבת לרעך כמוך" כדי להתחתן צריך לדאוג מראש שהנישואין יצמחו מתוך אהבה על מנת שיתקיים כראוי הציווי של "ואהבת לרעך כמוך". אי מילוי תנאי זה מהווה סיבה לעיכוב הנישואין. כך פסק הרמב"ם בהלכות אישות פרק ג הלכה יט: "לא יקדש אישה עד שיראנה ותהיה כשרה בעיניו שמא לא תמצא חן בעיניו ונמצא מגרשה...". מההדגשה לגבי מצוות "ואהבת לרעך כמוך" ביחסים שבין איש לאשתו ניתן ללמוד על כך שאהבת ישראל אמנם מכוונת לכל יהודי ויהודי, אך ראשיתה ובסיסה הוא בקשר שבין איש לאשתו. דברים אלו מובנים לאור דברי בעל התניא שאהבת ישראל נובעת מצד שורש הנשמה המשותף לכל עם ישראל. הדבר נכון במיוחד בין איש לאשתו שהרי על הקשר הזה ציוותה התורה "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד". אכן ישנה חובה לאהוב כל יהודי אך הדרך להגיע למצווה זו מתחילה מקשר הנשמות וקשר הנפשות הראשון הוא בין איש לאשתו וכדברי הגמרא במסכת מועד קטן דף יח עמוד ב "אמר רב יהודה אמר שמואל: בכל יום יום בת קול יוצאת ואומרת: בת פלוני לפלוני" (ובנוסח מעט שונה בתחילת מסכת סוטה "אמר רב יהודה אמר רב: ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת: בת פלוני לפלוני").

לאור דברי רבי שמעון שקופ המובאים לעיל אנו מבינים עד כמה הכרחית ויסודית היא האהבה בין בני הזוג, שהרי לדבריו הדרך להגיע לאהבת ישראל במלוא היקפה היא תלויה בהדרגה של התרחבות ה"אני" מהאדם עצמו לרעייתו, ילדיו, משפחתו והלאה עד אהבת כל ישראל. כאשר קשר זה נפגע, נפגע כל היסוד שממנו צומחת אהבת הבריות.

ואכן לאור דברי הגמרא במסכת יבמות דף סב עמוד ב, פוסק הרמב"ם בהלכות אישות פרק טו הלכה יט: "וכן צוו חכמים שיהיה אדם מכבד את אשתו יתר מגופו ואוהבה כגופו". ואכן בשם האר"י הקדוש מבארים שהפסוק "ואהבת לרעך כמוך" נאמר בעיקר לגבי האהבה בין איש לאשתו.

שאלות

1. האם אהבת האחר עלולה לגרום למחיקת הרגש הטבעי של אהבת האדם לעצמו? מהי הדרך המדורגת להגיע לאהבת ישראל שמציע הרב שמעון יהודה שקופ?
2. מדוע מצוות "ואהבת לרעך כמוך" מתיישמת באופן מיוחד באהבה שבין איש לאשתו?
3. כיצד ניתן ליישם את דבריו של רבי שמעון שקופ בהקשר הזוגי והמשפחתי?
4. האם גם אתם יכולים לדמיין מצב שבו אתם מרגישים התרחבות "האני" שלכם כלפי בני משפחתכם? הסבירו כיצד.
5. אלו מידות ומיומנויות דרושות לנו כדי להגיע לקשר אהבה שבין איש לאשתו על פי דברי הרב שמעון שקופ ודברי הגמרא במסכת יבמות, דף ס"ב ע"ב?
6. בחרו מידה אחת שהייתם רוצים להתקדם בה בעצמכם וכתבו חמש דרכים להתקדמות במידה זו.
7. אילו תכונות חשובות ביותר בעיניך לבניית זוגיות טובה המבוססת על אהבה וכבוד?
8. כיצד ניתן להסביר את העובדה שהרמב"ם שינה את הסדר בדברי הגמרא במסכת יבמות וכתב "שיהיה אדם מכבד את אשתו יתר מגופו ואוהבה כגופו" לעומת דברי הגמרא "אוהבה כגופו ומכבדה יותר מגופו". מה רצה הרמב"ם ללמדנו?

אהבת ישראל במשנת רבותינו הרבנים הראשיים לישראל הגאונים הרב יעקב מאיר והרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

קטע 6

לאור דברים אלו מתבארים דברי הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל בספר אורות, חלק אורות ישראל, פרק ד פיסקה ג: "האהבה הגדולה, שאנחנו אוהבים את אומתנו, לא תסמא את עינינו מלבקר את כל מומיה, אבל הננו מוצאים את עצמיותה, גם אחרי הביקורת היותר חופשית, נקיה מכל מום. כולך יפה רעיתי ומום אין בך." האהבה לעמנו אלא צריכה להסתיר או לחפות על חסרונות וקילקולים שיתכן וישנם בעמנו, אך עלינו לדעת שהעצמיות והפנים של עם ישראל ושל כל יהודי, למרות המומים, נשארים נקיים וטהורים. לכן, יש לאהוב כל יהודי מצד שורש נשמתו הטהורה.

כעת נשוב לדברי הרב יעקב מאיר זצ"ל. הרב מאיר מלמד שלא רק התנהלות החיים היומיומית כחברה וכיחידים מושפעת מאהבת הרעים ומאהבת ישראל, אלא עצם קיום החיים מתחיל מ"אהבה". וכלשונו "דווקא ע"י התדבקות איש ברעהו" ולעומת זאת "אין אדם מת אלא מתוך הפירוד". הרב יעקב מאיר מביא סיוע לדבריו מיצירת האדם הנובעת מהתאחדות ואהבת ההורים – "אין אדם בא לעולם אלא על ידי האחדות...הנה האדם נוצר על ידי הזכר ונקבה שמדדווגים יחד באהבה וחיבה בגוף אחד". לעומת זאת המוות מגיע ממצב של מלחמה בתוך האדם, חיידקים

וכדומה נגד מערכות החחים - "המיתה באה להם על ידי שהקדוש ברוך הוא שולח בגוף האדם את המחלה ללחום ולריב את הטבע, וכל ימי החולי לוחמים ומתקוטטים זה את זה, עד כי על ידי המחלוקת נחלש כוח הטבע וגורמת פירוד ביסודות האדם, ומתוך זה הוא מת".

הרב מאיר מסכם ש"זה אחד מפלאי ה', שהיה יכול לברוא את כל בני האדם יחד מן האדמה, ולא עשה כן. להראות, כי קיום החיים הוא דווקא על ידי התדבקות ואחיזה איש ברעהו". כלומר, יסוד המציאות והווייתו נובעים מאהבה וחיבור ולעומת המוות נובע מפירוד וחילוק.

שאלות

1. בארו את התוספת המיוחדת של הרב יעקב מאיר למרכזיותה של האהבה בחיים.
2. לאחר לימוד המאמר, כיצד אתם מבינים את דברי הרב קוק ש"אהבת ישראל והעבודה של הסניגוריא על הכלל ועל הפרטים איננה רק עבודה הרגשית לבדה, כי אם מקצוע גדול בתורה, וחכמה עמוקה ורחבה"?

נספח 2 מאמר

אהבת ישראל במשנת רבותינו הרבנים הראשיים לישראל הגאונים -

הרב יעקב מאיר והרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

רבותינו הגאונים הראשון לציון הרב יעקב מאיר והרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, מייסדי הרבנות הראשית לישראל, שאנו מציינים השנה את שנת המאה להקמתה, פעלו כל ימיהם מתוך אהבת התורה והרצון להגדילה בישראל ומתוך אהבת ישראל – אהבת הכלל והפרט.

בדבריו בעת שיבתו על כס הרבנות הראשית לישראל אמר הרב יעקב מאיר זצ"ל:

"ידע ידעתי את צרכי עמנו בארצנו, בימינו ובזמננו, על כן הקדש אקדיש את כוחותיי וכישרונותיי שחנני אלוקים בהם להבטחת מצב עדתנו האומללה, להיות למליץ טוב בין עם ישראל ובין הממשלה למען ידע כל עמנו ליהנות מהזכויות שזכתהו בהן, וקרן ישראל יורם פה בכבוד. השתדל אשתדל להנהיג סדרים נכונים וישרים בכל עסקי וענייני הקהל למען ינהג הכול על פי הצדק היושר והחוק. עשה אעשה כל אשר ביכולתי להיטיב את מצב החכמים, העניים, היתומים והאלמנות, אשפט את משפטים, אריב את ריבם נגד מי שתקיף מהם, ואביא לכולם הרווחה. היטב איטיב את חנוך בני הנעורים, על ידי סדרים ומשטרים טובים בתלמודי התורה עד הביאי אותו למדרגה כזו שממנו ייצאו תלמידים מורי הוראה בישראל ויהיו לתפארת לעדת הספרדים בירושלים... בקצרה, את כל כישרונותיי, את כל כוחותיי ואת חיי אקדיש לטובת עדתי. עד יומי האחרון אעבד להרמת קרן עדתי, להטבת מצבה בחומר וברוח, ועדתנו תשוב לפרוח ולשגשג כמקדם וה' ישפת שלום...".

כך גם הייתה הנהגתו של הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, הראי"ה, שאהבתו לכל הייתה מן המפורסמות והנהגתו הענוותנית לכל, אפילו למתנגדיו, מפורסמת עד ימינו. בספר מידות הראייה, ערך אהבה, כותב הרב קוק:

"האהבה צריכה להיות מלאה בלב לכל" ועוד מוסיף הרב קוק שם "אהבת הבריות צריכה להיות חיה בלב ובנשמה, אהבת כל האדם ביחוד. ואהבת כל העמים כולם, חפץ עליונים ותקומתם הרוחנית והחמרית"

במדרש לקח טוב על שיר השירים נאמר: "צְאִי לָךְ בְּעֵקְבֵי הַצֶּאֱן וְרַעֲי אֶת גְּדִיתֶיךָ עַל מְשָׁפְנוֹת הָרְעִים" – "כלומר לכי לך בדרך האבות, כשם שאברהם יצחק ויעקב בטחו בי ולא עזבתים ולא נטשתים...עשי מעשיהם ותושעי...בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך - לאחר שתלכי בדרכיהם ותראי שביליהם שדרכו הצדיקים ותעשי כמעשיהם ותרעי את בניך, על משכנות הרועים - בבתי כנסיות

ובבתי מדרשות". אף אנו נצא בדרכם ונלמד מדבריהם של הרב קוק והרב מאיר זצ"ל ומדברי רבותינו על ערכה של "אהבת ישראל".

בספר אורות, חלק אורות ישראל, פרק ד פיסקה א מלמדנו הרב קוק ש"אהבת ישראל והעבודה של הסניגוריא על הכלל ועל הפרטים איננה רק עבודה הרגשית לבדה, כי אם מקצוע גדול בתורה, וחכמה עמוקה ורחבה, רבת הענפים, שכולם צומחים ויונקים מלשד טל אור תורת חסד". כלומר, שמצוות "ואהבת לרעך כמוך" שהיא היסוד של מצוות אהבת ישראל, אינה רק ציווי ריגשי או תוצאה טבעית של אהבה לאומית שאדם חש לבני עמו, אלא זוהי מצווה שיש להעמיק ולהבין את שורשיה, על מנת שנוכל באמת להבין כיצד אפשר לקיים את הציווי ולהבין באמת מהו ערכו של עם ישראל בכלל ושל כל יהודי בפרט.

בדרשה שנשא הרב יעקב מאיר זצ"ל בבית חולים "משגב לדרך" הוא העלה על נס את חשיבות אהבת ישראל ואת מעלת האחדות. ואלו דבריו בעניין 'אהבת ישראל':

"מלמד כי קיום בחיים הוא דווקא ע"י התדבקות איש ברעהו אין אדם מת אלא מתוך הפירוד. ואין אדם בא לעולם אלא על ידי האחדות ... המיתה באה להם על ידי שהקדוש ברוך הוא שולח בגוף האדם את המחלה ללחום ולריב את הטבע, וכל ימי החולי לוחמים ומתקוטטים זה את זה, עד כי על ידי המחלוקת נחלש כוח הטבע וגורמת פירוד ביסודות האדם, ומתוך זה הוא מת. הנה האדם נוצר על ידי הזכר ונקבה שמזדווגים יחד באהבה וחיבה בגוף אחד. וזה אחד מפלאי ה', שהיה יכול לברוא את כל בני האדם יחד מן האדמה, ולא עשה כן. להראות, כי קיום החיים הוא דווקא על ידי התדבקות ואחיזה איש ברעהו".

(דרוש בבית החולים משגב לדרך, מופיע בתוך: צבי זוהר, 'אחדות היא חיים, פירוד הוא מוות', פעמים 142, עמ' 67, יד בן צבי, י-ם, תשע"ה)

המצווה שמדריכה אותנו ל"אהבת ישראל" היא מצוות "ואהבת לרעך כמוך". נפתח בעיסוק במצווה זו ומתוכם נחזור לדברי הרב קוק והרב יעקב מאיר ונבחן את התוספת המיוחדת שעולה מדבריהם.

מפורסמים דברי ר' עקיבא על הפסוק "ואהבת לרעך כמוך" "אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה" (תלמוד ירושלמי מסכת נדרים פרק ט).

דבריו של רבי עקיבא מלמדים אותנו שמצוות "ואהבת לרעך כמוך" מהווה כלל ועיקרון מאוד חשוב ביהדות ובמצוות. מדוע מצווה זו מהווה "כלל גדול בתורה"?

בספר "עיקר שפתי חכמים" מסביר שמכיוון שמשמעות מצוות "ואהבת לרעך כמוך" היא שלא לשנוא ולא לפגוע בשום אדם מישראל, אם כן מצווה זו כוללת את כל הצווים שבין אדם לחברו.

גם בספר החינוך מפרט את פרטי המצווה ומבאר שאדם שיאהב את חברו לא יגנוב, לא ינאף, לא יסיג גבול וכדומה וממילא נכללות כל המצוות שבין אדם לחברו במצווה זו, וזו לשונו במצווה רמג:

"לאהוב כל אחד מישראל אהבת נפש, כלומר שנחמול על ישראל ועל ממונו כמו שאדם חומל על עצמו וממונו, שנאמר ואהבת לרעך כמוך... ואמרו בספרי, אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה,

כלומר שהרבה מצוות שבתורה תלויין בכך, שהאוהב חבירו כנפשו לא יגנוב ממונו ולא ינאף את אשתו ולא יונהו בממון ולא בדברים ולא יסיג גבולו ולא יזיק לו בשום צד. וכן כמה מצוות אחרות תלויות בזה, ידוע הדבר לכל בן דעת... שכלל הכל הוא שיתנהג האדם עם חבירו כמו שיתנהג עם עצמו, לשמור ממונו ולהרחיק ממנו כל נזק, ואם יספר עליו דברים יספרם לשבח ויחוס על כבודו ולא יתכבד בקלונו...ועובר עליה ולא נזהר בממון חבירו לשומרו, וכל שכן אם הזיק אותו בממון או צערו בשום דבר לדעת, ביטל עשה זה".

הרמב"ן בפירושו על הפסוק מקשה כיצד אפשר לאהוב את חברך כמוך, הרי נפש האדם תמאן לזה? ועוד, שרבי עקיבא עצמו לימד אותנו ש"חייך קודמין לחיי חברך"?! אלא הכוונה במצווה איננה שיאהב את חברו אלא לחברו. כלומר, כתוב בתורה: "ואהבת לרעך כמוך" ולא "ואהבת את חברך כמוך". מדיוק הלשון לומד הרמב"ן שהמצווה מכוונת יותר לפן המעשי ופחות לאהבה הרגשית. הכוונה היא שהאדם צריך לאהוב ולחפוף שלחברו יהיה טוב, שיהיה לו עושר, כבוד, חוכמה ולעזור לא בכך בלי לצמצם בטוב שמושפע על חברו, לא לקנא בו ולא לרצות שיהיה לו פחות ממך. על האדם מוטל להשתדל שלחבירו יהיה טוב כפי מידת האפשר בלי פחיתות וקנאה. אהבה מתוך רצון אמיתי שיהיה לחבר רק טוב. וזו לשון הרמב"ן:

"וטעם ואהבת לרעך כמוך - הפלגה, כי לא יקבל לב האדם שיאהוב את חבירו כאהבתו את נפשו, ועוד שכבר בא רבי עקיבא ולמד חייך קודמין לחיי חבירך. אלא מצות התורה שיאהב חבירו בכל ענין כאשר יאהב את נפשו בכל הטוב. ויתכן בעבור שלא אמר "ואהבת את רעך כמוך", והשווה אותם במילת "לרעך", וכן ואהבת לו כמוך (פסוק לד) דגר, שיהיה פירושו להשוות אהבת שניהם בדעתו, כי פעמים שיאהב אדם את רעהו בדברים ידועים להטיבו בעושר ולא בחכמה וכיוצא בזה, ואם יהיה אוהבו בכל יחפוף שיזכה רעהו האהוב לו בעושר ובנכסים וכבוד ובדעת ובחכמה, ולא שישווה אליו אבל יהיה חפץ בלבו לעולם שיהיה הוא יותר ממנו בכל טובה, ויצווה הכתוב שלא תהיה פחיתות הקנאה הזאת בלבו, אבל יאהב ברבות הטובה לחבירו כאשר אדם עושה לנפשו ולא ייתן שיעורין באהבה".

בעל הטורים הולך בכיוון דומה לדבריו של הרמב"ן ואומר שלאהוב את חברך זה לשון הפלגה. הכוונה של התורה היא שהאדם ירצה שיהיה לחברו כל טוב בנפש, בכבוד, בנכסים ובחוכמה וגם מדייק בלשון הכתוב "ואהבת לרעך" ולא "את רעך" שהכוונה של התורה שלא שיאהב את עצם חברו, את גופו ממש אלא "לרעך", שירצה שיבוא טוב לחברו.

דברים אלו מתחברים לדברי הלל הזקן במסכת שבת, דף ל"א ע"א שאמר לגוי שבא להתגייר על רגל אחת שישוד התורה הוא לקיים את הכלל: "דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה ואידך פירושה הוא זיל גמור". הלל פירש את מצוות "ואהבת לרעך כמוך" על דרך השלילה ולא כלשון התורה שדיברה בדרך החיוב. בנוסף במקום ציווי "ואהבת את רעך כמוך" שמכוון לרגש ולנפש-

לאהוב את חברך כמוך, פירש הלל את המצווה כהוראה מעשית - לרצות שיהיה לחברך טוב ולא לעשות לרעך מה ששנוא עלייך.

הנצי"ב בפירושו "העמק דבר" על התורה גם כן מסביר את המצווה בכיוון מעשי, ומוסיף שכך נראה מסמיכות הציווי לאמור בתחילת הפסוק. בתחילת הפסוק נצטוונו באיסורי "לא תיקום ולא תיטור", ובהמשך הפסוק מופיע הציווי "ואהבת לרעך כמוך". הנצי"ב מסביר שהדבר בא ללמדנו שכשם שאדם לא רוצה שחברו ינקום בו אחרי שעשה לו משהו רע, כך גם עליו מוטל שלא ינקום ולא תיטור לחברו. כלומר מצוות ואהבת לרעך כמוך, מורה לנו שמה ששנוא עלייך - אל תעשה לחברך ומה שאתה היית רוצה שיעשה חברך בשבילך, תעשה גם בשביל חברך וזו לשון הנצי"ב:

"ואהבת לרעך כמוך. אי אפשר לפרש כמשמעו כידוע דחייך קודם לחיי חבריך (ב"מ סב, א)... והדבר מובן שלא יסכל האדם שחבירו יאהבהו כמו נפש עצמו אלא בגדר הראוי לפי הקירבה ודרך ארץ. באותו אופן עליך לאהוב בני אדם. ולפי זה הפירוש קאי בסמיכות לאזהרה הקודמת, שכמו שאתה חפץ אם עשית רעה לאדם שלא ינקום ממך אלא יעבור על פשעך, כך תנהג עם רעך". לעומת פירושים אלו, נראה מדברי הרמב"ם שהוא מפרש שכוונת המצווה היא ממש כפשוטה ועל האדם מוטלת החובה לאהוב את חברו ממש כמו שהוא אוהב את עצמו, בנוסף לחובה המעשית. אלו דבריו בספר המצוות- מצוות עשה ר"ו:

"והמצווה הר"ו היא שצונו לאהוב קצתנו את קצתנו כמו שנאהב עצמנו ושתהיה חמלתי ואהבתי לאחי כחמלתי ואהבתי לעצמי בממונו ובגופו וכל מה שיהיה ברשותו או ירצה אותו וכל מה שארצה לעצמי ארצה לו כמוהו וכל מה שאשנא לעצמי או למי שידבק בי אשנא לו כמוהו. והוא אמרו יתעלה ואהבת לרעך כמוך"

כך נראה גם מדברי בהלכות דעות פרק ו' הלכה ג':

"מצווה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו שנאמר ואהבת לרעך כמוך, לפיכך צריך לספר בשבחו ולחוס על ממונו כאשר הוא חס על ממון עצמו ורוצה בכבוד עצמו, והמתכבד בקלון חברו אין לו חלק לעולם הבא"

ביחס לטעמי המצווה נאמרו מספר הסברים. בספר החינוך מבאר שטעם המצווה הוא שעל ידי שנאהב ונתייחס בכבוד ובטוב אחד לשני, יהיה שלום בין הבריות. וזו לשונו: "המצווה ידוע, כי כמו שיעשה הוא בחבירו כן יעשה חבירו בו, ובזה יהיה שלום בין הבריות". הסבר זה מתאים לשיטה שהמצווה היא מעשית, ועל ידי שנעשה מעשים של "ואהבת לרעך כמוך" יהיה שלום וטוב בין הבריות.

הרש"ר הירש מסביר שטעם המצווה איננו רק בשביל שנחיה חיים טובים ונוחים. זה אינה מצווה מוסרית אנושית שהאדם יעשה טוב לאחרים וכך גם אחרים יחזירו לו טובה, כיוון שהסבר כזה לא מתייחס למצווה כציווי הנובע ממוסר אלוקי. בנוסף בהסבר זה ישנו מימד אגואיסטי, שהאדם עושה טוב לאחרים רק כדי שיהיה לו טוב ונוח. הרש"ר הירש מבאר בדרך אחרת את טעם המצווה. הרש"ר

מדייק מהלשון שבסוף הפסוק - "אני ה" שכשם שעל האדם לדאוג לממונו, חוכמתו וכבודו מכיוון שהאדם הגיע לעולם על מנת למלא את חובתו בעולם ואת היעוד האלוקי שבשבילו ירד לעולם, מכיוון שהאדם הוא בעל "צלם אלוקים". מאותה סיבה צריך האדם לרצות בשלום חברו ולדאוג לטובת חברו כי הרי גם חברו, בדיוק כמותו, בא לעולם בשביל שליחות אלוקית ועל מנת למלא יעוד וגם הוא נברא בצלם אלוקים כמוהו - "אדם שלם מבחינה רוחנית ומוסרית לא יבדיל בין שלום רעהו לבין שלום עצמו; כי הסיבה המביאתהו לדרוש את שלום עצמו - היא גם המביאתהו לדרוש את שלום רעהו. כי גם אהבתו את עצמו איננה אלא הכרת חובה; הוא רואה בעצמו רק את יציר כפיו של ה'; וה' הפקיד את צלמו בידי; ועליו להביא אותו לאותה שלמות גופנית, רוחנית ומוסרית, שה' הועיד לו כרצונו; למען אותה שלמות ה' הביאו לחיי חלדו ונתן לו הוראות בתורתו. ומתוך אותה הכרת חובה הוא אוהב את שלום רעהו; הוא אוהב בו את יציר כפיו של ה', שנברא כמוהו בצלם אלוהים; ובאהבתו לבריות הוא מבטא את אהבתו למקום: "אוהב את המקום ואוהב את הבריות" (אבות ו, א).

טעם נוסף מביא הנצי"ב בפירושו "העמק דבר". הנצי"ב מתייחס לתחילת הפסוק שבו נאמר איסור "לא תיקום ולא תיטור" ומפרש שמצוות "ואהבת לרעך כמוך" היא המשך של תחילת הפסוק. כלומר, גם אם חברך לא נהג כראוי ונקם בך או נטר לך, עליך להמשיך להתייחס לחברך באהבה ובצורה חיובית. הנצי"ב מביא משל של שוחט שבטעות יד אחת לא נזהרה ופגעה ביד השנייה, האם בגלל זה היד שנפגעה תיפגע חזרה ביד שפגעה בה? וודאי שלא, הרי זהו גוף אחד. כך גם עם ישראל, אדם שפוגע בחבירו ודאי לא נוהג בדרך ראויה, אך מוטל על חבירו שלא יחזיר לו האותה מטבע, כיוון שעם ישראל הוא כמו נפש אחת. לכן לאהוב את רעך כמוך, הרי זה ממש כמו לאהוב את עצמך כי כל עם ישראל הם כמו נפש אחת ואלו דבריו:

"ומלשון הירושלמי למדתי פירוש אחר להסמיכות. וז"ל הירושלמי (נדרים פ"ט ה"ד) כתיב לא תקום ולא תיטור את בני עמך האיך עבידא? הוי מקטע קופר ומחת סכינא לידיה תחזור ותמחי לידיה ואהבת לרעך כמוך ר"ע אומר זה כלל גדול בתורה. פירוש שהנקימה בחבירו דומה לאדם שמחתך בשר ולא נזהר היד שאוחז הסכין והכה בסכינא על ידו השנית אם תעלה על הדעת לחזור ולהכות את היד החותך ולנקום בה?! כך ואהבת לרעך כמוך אחר לא תקום וגו' שאף על פי שחיי עצמו וטובתו קודם לשל חבירו, מכל מקום הרי הוא כמו האדם בעצמו שאף על פי שאין ראוי לאיזה אבר להכות אבר השני מכל מקום אם כבר הכה, אין לנקום מהאבר המכה, כך אין לנקום מחבירו אחר שכבר הזיק אותך, והרי הוא כמוך שכל ישראל נפש אחת".

בכיוון דומה מפרש ה"אור החיים" את הפסוק. ה"אור החיים" פירש על פי הזוהר הקדוש שכל נשמות ישראל הם ענפים ופרטים של שם ה' וכאשר הם מתחברים שם ה' מתחבר וכשהם מפורדים שם ה' כביכול נפרד. לכן הצטוונו "ואהבת לרעך כמוך אני ה'" כשאנו מתחברים ומתאחדים עם עמ"י, שם ה' מתאחד - " ונתן טעם לדבר אני ה', פירוש על דרך אומרם (זוהר ח"ג

טז) שבאמצעות יחוד הלבבות מתייחד שמו יתברך להיות שכנסת ישראל הם ענפי שם הוי"ה ב"ה דכתיב (דברים לב) כי חלק ה' עמו".

ביתר הרחבה מבאר בעל ספר ה"תניא" שבאמת עלינו לאהוב את חברנו במובן המלא "כמוך", אך כיצד ניתן להגיע לכך? מסביר בעל "התניא" שהדברים שגורמים לנו להתרחק זה מזה ולראות את עצמנו כנפרדים מחברינו הם דברים חומריים והפירוד הגופני בין אדם לאדם, אך אדם שיתבונן על חברו מעבר לגופניות ויחיה את הנשמה בעיקר ואת הגוף כטפל לה, יתייחס לנשמה של חברו ובמילא יאהב אותו ויכבד אותו מאוד, כי יכול להיות שמצד נשמתו הוא גדול מאוד ולא כפי שהוא שנראה כלפי חוץ, בנגלה. בעל "התניא" מוסיף שלמעלה מכך מצד נשמותינו, כל נפשות ישראל הן בעצם "נפש אחת בגופים מחולקים", לכן הנשמות שלנו ונשמות חברינו מתאימות כאחים ממש, לכן כדי לאהוב את חברינו לא נצטרך להתאמץ ולאהוב מישהו חיצוני אלא לאהוב מישהו ממני, חלק מהנשמה שלי. ואלו דבריו החשובים והיסודיים בליקוטי אמרים פרק לב:

"הרי זו דרך ישרה וקלה לבא לידי קיום מצות ואהבת לרעך כמוך לכל נפש מישראל למגדול ועד קטן. כי מאחר שגופו נמאס ומתועב אצלו והנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן באלקי' חיים. בשגם שכולן מתאימות ואב א' לכולנה ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם בה' אחד רק שהגופים מחולקי'. ולכן העושי' גופם עיקר ונפשם טפלה אי אפשר להיות אהבה ואחוה אמיתית ביניהם אלא התלויה בדבר לבדה".

רבי שמעון יהודה הכהן שקופ זצ"ל בהקדמתו לספר "שערי יושר" מסביר כיצד ניתן להגיע לאהבת חברך כמוך. רבי שמעון שקופ מבאר שתכלית חיינו היא ללכת בדרכי ה' ולהיזדמות לו, וכשם שה' משפיע טובה לכל, כך גם עלינו מוטל להשפיע טובה לכל כמה שיותר. מצד שני האדם חייב לדאוג לעצמו וגם איננו יכול שלא להתייחס בהעדפה לעצמו, הרי זהו טיבעו. לכן מדריך רבי שמעון שקופ את האדם ללכת בדרך מדורגת. הוא מסביר שהאדם לא צריך לעקור את אהבת עצמו, אלא להרחיב ולהגדיל את ה"אני" שלו. בשלב הילדות האדם מזהה את ה"אני" שלו רק מצד צרכיו החומריים, אך לאט הוא מרחיב את המעגל וכלל בעצמו גם את צרכיו הרוחניים והנפשיים. בהמשך חיוו של האדם מוטל עליו להגדיל את ה"אני" שלו ולכלול בו גם את משפחתו. אדם שהולך בדרך התורה יוסיף למעגל ה"אני" שלו את כל עם ישראל, מכיוון שיבין שהוא כאיבר בתוך הגוף הגדול של כלל ישראל. מתוך כך יוכל האדם באמת להגיע לאהבת "חברך כמוך". למעלה מכך הוא האדם המרחיב את מעגל אישיותו לעולם כולו ולכל הבריות ואף למעלה מכך, לעולמות עליונים. באופן זה הוא יוכל להתמסר כל חייו למען הכלל, ללא שיחוש צמצום בעצמו, כי יבין שכל פרט הוא חלק מהכלל והכלל כולל בתוכו את הפרטים. ואלו עיקרי דבריו:

"כל יסוד ושורש מגמת תכלית חיינו, שיהיו כל עבודתנו ועמלנו תמיד מוקדשים לטובת הכלל, שלא נשתמש בשום מעשה ותנועה, הנאה ותענוג שלא יהיה בזה איזה ענין לטובת זולתנו... אמנם אם יאמר האדם להכניע את טבעו להגיע למדה יתירה עד שלא יהיה בנפשו שום מחשבה ושיאפה להיטיב לעצמו, וכל שאיפותיו יהיו רק להיטיב לאחרים, ובאופן כזה תהיה שאיפתו להגיע לקדושת הבורא יתברך..."

אבל מה שרוצה מאתנו אינו באופן זה, שהרי הורה לנו רבי עקיבא חייך קודמים, וגם רמזו לנו לפרש את המקרא "ואהבת לרעך כמוך" בדרך שלילי מאי דעלך סני, לחברך לא תעביד, אבל בדרך חיובי ראוי לאדם להקדים את טובת עצמו. ועוד יש מקום שביסוד בריאת אדם נטע הבורא יתברך בו תשוקת אהבת עצמו במידה גדולה מאד,

והנה אם בהשקפה ראשונה רגשי אהבת עצמו ורגשי אהבת זולתו, הם כצרות זו לזו, אבל עלינו להשתדל להעמיק בזה למצוא הסגולה המאחדת אותם אחרי כי שניהם דורש ה' מאתנו, וסגולה זו היא שיתברר ויתאמת אצל האדם איכותו של ה"אני" שלו, כי בזה יומדד מעלת כל האדם לפי מדרגתו, האיש הגס והשפל כל "אני" שלו מצומצם רק בחמרו וגופו, למעלה ממנו מי שמרגיש ש"אני" שלו הוא מורכב מגוף ונפש, ולמעלה מזה מי שמכניס לה"אני" שלו בני ביתו ומשפחתו, והאיש ההולך על פי דרכי התורה, ה"אני" שלו כולל את כל עם ישראל, שבאמת כל איש ישראל הוא רק כאבר מגוף האומה הישראלית. ועוד יש בזה מעלות של איש השלם ראוי להשריש בנפשו להרגיש שכל העולמות כולם הוא ה"אני" שלו, והוא בעצמו רק כאבר קטן בתוך הבריאה כולה, ואז גם רגש אהבת עצמו עוזר לו לאהוב את כל עם ישראל, ואת כל הבריאה כולה...היינו שראוי לכל אדם להתאמץ לדאוג תמיד בעד עצמו, אבל עם זה יתאמץ להבין שאני לעצמי מה אני, שאם יצמצם את ה"אני" שלו בחוג צר כפי מראית עין, אז "אני" זה מה הוא, הבל הוא וכאין נחשב, אבל אם תהיה הרגשתו מאומתת, שכללות הבריאה הוא האדם הגדול והוא ג"כ כאבר קטן בגוף הגדול הזה, אז רם ונשא גם ערכו הוא, שבמכונה גדולה גם מסמר היותר קטן אם רק משמש כלום להמכונה, הוא דבר חשוב מאד, שהכלל בנוי מפרטים ואין בכלל אלא מה שבפרט. וכן ראוי להתבונן על כל מתנות שמים מטל שמים ומשמני הארץ שהם נתונים לכלל ישראל כולו, והתחלקותם להיחידים הוא רק בתור גזרות, ע"י שיחלקם לנצרכים, לכל אחד כחלק הראוי לו, וליטול לעצמו כפי חלקו הראוי לו."

דבריו של רבי שמעון שקופ מדריכים אותנו גם בהקשר של בניית קשר של אהבה וחיבור משפחתי בין אדם לרעייתו ובין אישה לבעלה ובין ההורים לילדיהם. על בני הזוג מוטלת עבודה של הרחבת האישיות, קניית מבט ומידות כלליות שמרחיבות את האישיות ואת המחשבות מ"אני" ל"אנחנו" ומחשיבה של הגדה עצמית הכוללת רק את היחיד לחשיבה הכוללת גם את בן הזוג והילדים. ע"י כך יכול אדם לקנות באמת את השלמות של "ודבק באשתו והיו לבשר אחד".

אחת מהנקודות המרכזיות של מצוות אהבת ישראל היא האהבה שצריכה לשרור בין איש לאשתו. בגמרא במסכת קידושין נאמר "אמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיקדש את האישה עד שיראנה שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו ורחמנא אמר ואהבת לרעך כמוך" כדי להתחתן צריך לדאוג מראש שהנישואין יצמחו מתוך אהבה על מנת שיתקיים כראוי הציווי של "ואהבת לרעך כמוך". אי מילוי תנאי זה מהווה סיבה לעיכוב הנישואין. כך פסק הרמב"ם בהלכות אישות פרק ג הלכה יט: "לא יקדש אישה עד שיראנה ותהיה כשרה בעיניו שמא לא תמצא חן בעיניו ונמצא מגרשה...". מההדגשה לגבי מצוות "ואהבת לרעך כמוך" ביחסים שבין איש לאשתו ניתן ללמוד על כך שאהבת ישראל אמנם מכוונת לכל יהודי ויהודי, אך ראשיתה ובסיסה הוא בקשר שבין איש לאשתו. דברים אלו מובנים לאור דברי בעל התניא שאהבת ישראל נובעת מצד שורש הנשמה המשותף לכל עם

ישראל. הדבר נכון במיוחד בין איש לאשתו שהרי על הקשר הזה ציוותה התורה "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד". אכן ישנה חובה לאהוב כל יהודי אך הדרך להגיע למצווה זו מתחילה מקשר הנשמות וקשר הנפשות הראשון הוא בין איש לאשתו וכדברי הגמרא במסכת מועד קטן דף יח עמוד ב "אמר רב יהודה אמר שמואל: בכל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת: בת פלוני לפלוני" (ובנוסח מעט שונה בתחילת מסכת סוטה "אמר רב יהודה אמר רב: ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת: בת פלוני לפלוני").

לאור דברי רבי שמעון שקופ המובאים לעיל אנו מבינים עד כמה הכרחית ויסודית היא האהבה בין בני הזוג, שהרי לדבריו הדרך להגיע לאהבת ישראל במלוא היקפה היא תלויה בהדרגה של התרחבות ה"אני" מהאדם עצמו לרעייתו, ילדיו, משפחתו והלאה עד אהבת כל ישראל. כאשר קשר זה נפגע, נפגע כל היסוד שממנו צומחת אהבת הבריות. ואכן לאור דברי הגמרא במסכת יבמות דף סב עמוד ב, פוסק הרמב"ם בהלכות אישות פרק טו הלכה יט: "וכן צו חכמים שיהיה אדם מכבד את אשתו יתר מגופו ואוהבה כגופו". ואכן בשם האר"י הקדוש מבארים שהפסוק "ואהבת לרעך כמוך" נאמר בעיקר לגבי האהבה בין איש לאשתו.

לאור דברים אלו מתבארים דברי הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל בספר אורות, חלק אורות ישראל, פרק ד פסקה ג: "האהבה הגדולה, שאנחנו אוהבים את אומתנו, לא תסמא את עינינו מלבקר את כל מומיה, אבל הננו מוצאים את עצמיותה, גם אחרי הביקורת היותר חופשית, נקיה מכל מום. כולך יפה רעיתי ומום אין בך." האהבה לעמנו אלא צריכה להסתיר או לחפות על חסרונות וקילקולים שיתכן וישנם בעמנו, אך עלינו לדעת שהעצמיות והפנים של עם ישראל ושל כל יהודי, למרות המומים, נשארים נקיים וטהורים. לכן, יש לאהוב כל יהודי מצד שורש נשמתו הטהורה.

כעת נשוב לדברי הרב יעקב מאיר זצ"ל. הרב מאיר מלמד שלא רק התנהלות החיים היומיומית כחברה וכיחידים מושפעת מאהבת הרעים ומאהבת ישראל, אלא עצם קיום החיים מתחיל מ"אהבה". וכלשונו "דווקא ע"י התדבקות איש ברעהו" ולעומת זאת "אין אדם מת אלא מתוך הפירוד". הרב יעקב מאיר מביא סיוע לדבריו מיצירת האדם הנובעת מהתאחדות ואהבת ההורים – "אין אדם בא לעולם אלא על ידי האחדות...הנה האדם נוצר על ידי הזכר ונקבה שמזדווגים יחד באהבה וחיבה בגוף אחד". לעומת זאת המוות מגיע ממצב של מלחמה בתוך האדם, חיידקים וכדומה נגד מערכות החיים - "המיתה באה להם על ידי שהקדוש ברוך הוא שולח בגוף האדם את המחלה ללחום ולריב את הטבע, וכל ימי החולי לוחמים ומתקוטטים זה את זה, עד כי על ידי המחלוקת נחלש כוח הטבע וגורמת פירוד ביסודות האדם, ומתוך זה הוא מת".

הרב מאיר מסכם ש"זה אחד מפלאי ה', שהיה יכול לברוא את כל בני האדם יחד מן האדמה, ולא עשה כן. להראות, כי קיום החיים הוא דווקא על ידי התדבקות ואחיזה איש ברעהו". כלומר, יסוד המציאות והווייתו נובעים מאהבה וחיבור ולעומת המוות נובע מפירוד וחילוק.

